

ZGODNE Z WYMAGANIAMI **CKE**

polecana
przez najlepszych
nauczycieli

liceum
technikum

nowa **szkoła średnia**

1 S C I A G A

Antyk

Średniowiecze

Renesans

Barok

Oświecenie

**pewniak
na teście**

odpowiedzi na pytania
z testów i sprawdzianów

wszystkie lektury obowiązkowe

GRĘG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

liceum
technikum

SCIĄGA cz. 1

Autorzy: Zespół redakcyjny Wydawnictwa GREG

Wykorzystano materiały: Katarzyny Cwiękały, Katarzyny Dudy-
-Kaptur, Anny Popławskiej, Wojciecha Rzehaka, Doroty Stopki,
Barbary Włodarczyk

Redakcja: Agnieszka Antosiewicz

Korekta: Rafał Milan, Konrad Stanilewicz, Agata Tondera,
Karolina Rymut, Maria Zagnińska

ISBN 978-83-7517-936-1

Wydanie VI

Wydawnictwo GREG®

31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B

tel. 12 680 15 50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Layout i skład: Pracownia Słowa

Okładka: Aleksandra Zimoch

Wykorzystano zdjęcie: Rawpixel.com/Shutterstock.com

Wykorzystano ilustracje: Ani rut Thai land, s. 70; anyaivanova, s. 101; Brigida Soriano, s. 13; DinoPh, s. 71; gurb101088, s. 100; itechno, s. 26; Marek R. Swadzba, s. 72; Morphart Creation, s. 116, 158, 159, 160, 161; Naci Yavuz, s. 159; Pyma, s. 72; Sergey Goryachev, s. 39; thelefty, s. 13; Tomasz Mazon, s. 101; Tupungato, s. 36; vvoronov, s. 141; yoeml, s. 12 / Shutterstock.com

Pozostałe ilustracje: Domena publiczna

SPIS TREŚCI

Periodyzacja dziejów literatury (sinusoida Krzyżanowskiego)	8
Informacje o epoce	11
Mitologia grecka	16
<i>Początek świata</i>	19
<i>Stworzenie człowieka – Prometeusz</i>	19
<i>Herakles</i>	20
<i>Mity tebańskie</i>	21
<i>Wojna trojańska</i>	21
<i>Syzyf</i>	21
<i>Orfeusz i Eurydyka</i>	22
<i>Dedal i Ikar</i>	22
<i>Niobe</i>	23
<i>Demeter i Persefona</i>	23
<i>Narcyz</i>	23
Homer	26
<i>Iliada</i> (fragmenty)	27
Streszczenie	28
Problematyka	35
Horacy	36
<i>O co poeta prosi Apollina</i>	37
<i>Exegi monumentum</i>	37
<i>Aequam memento</i>	38
<i>Do Leukonoe</i>	38
Sofokles	39
<i>Antygona</i>	39
Streszczenie	40
Problematyka	43
Informacje o Biblii	49
Stary Testament	51
<i>Księga Rodzaju (Rdz)</i>	51
<i>Księga Hioba (Hi)</i>	52

ANTYK

<i>Księga Koheleta (Koh)</i>	54
<i>Księga Psalmów (Ps)</i>	55
Psalm 2 (<i>Mesjasz Królem</i>)	55
Psalm 130 (<i>Z otchłani grzechu ku Bożemu miłosierdziu</i>)	56
Psalm 146 (<i>Szczęśliwy, kto ufa Bogu</i>)	57
Nowy Testament	57
<i>Apokalipsa św. Jana (Ap)</i>	57

ŚREDNIOWIECZE

Informacje o epoce	65
<i>Bogurodzica</i>	75
<i>Lament świętokrzyski</i>	78
<i>Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i>	80
Streszczenie	82
Problematyka	83
<i>Pieśń o Rolandzie</i> (fragment)	85
Streszczenie	87
Problematyka	88

RENEANS

Informacje o epoce	91
Jan Kochanowski	103
<i>Pieśni</i>	104
Pieśń IX. <i>Chcemy sobie być radzi...</i>	105
Pieśń V. <i>Pieśń o spustoszeniu Podola</i>	108
<i>Treny</i>	109
<i>Tren IX</i>	110
<i>Tren X</i>	110
<i>Tren XI</i>	111

BAROK

Informacje o epoce	113
Molier	122
<i>Skąpiec</i>	122
Streszczenie	124
Problematyka	125
Jan Andrzej Morsztyn	128
<i>Do tejże</i>	129
<i>Do trupa</i>	129
<i>Cuda miłości</i>	130
<i>Niestatek</i>	130
Daniel Naborowski	131
<i>Marność</i>	132
<i>Krótkość żywota</i>	132
<i>Do Anny</i>	132

BAROK

<i>Cnota grunt wszystkiemu</i>	133
<i>Na oczy królowy angielskiej</i>	134
Mikołaj Sęp Szarzyński	134
<i>Sonet I. O krótkości i niepewności na świecie żywota człowieczego</i>	135
<i>Sonet IV. O wojnie naszej, którą wiedziemy z szatanem, światem i ciałem</i>	136
<i>Sonet V. O nietrwalej miłości rzeczy świata tego</i>	137
William Szekspir	141
<i>Makbet</i>	142
Streszczenie	145
Problematyka	149

OŚWIECENIE

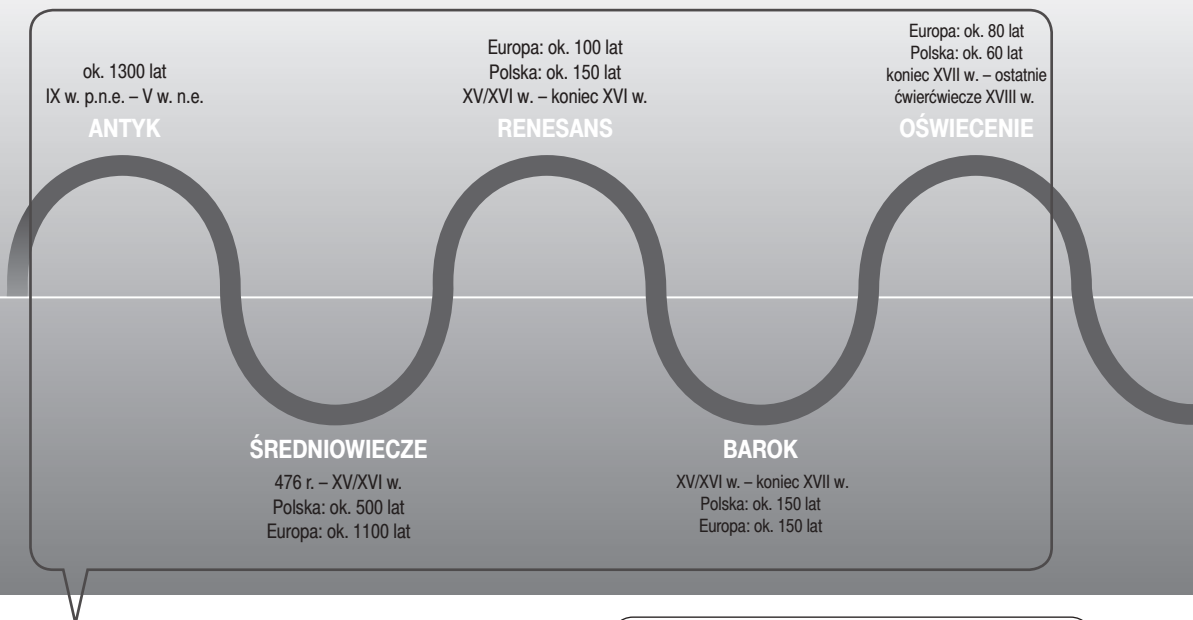
Informacje o epoce	155
Ignacy Krasicki	167
<i>Hymn do miłości ojczyzny</i>	167
<i>Satyry</i>	169
<i>Do króla</i>	169
<i>Małżeństwo</i>	170
<i>Świat zepsuty</i>	171
<i>Pijaństwo</i>	172

PERIODYZACJA DZIEJÓW LITERATURY (SINUSOIDA KRZYŻANOWSKIEGO)

Periodyzacja jest to **podział dziejów na epoki**. Epoki literackie można ułożyć na schemacie, pokazującym w bardzo prosty sposób ich główne założenia programowe i poruszane tematy, a także pozwalającym zorientować się, które epoki są do siebie podobne lub do siebie nawiązują. Oparty jest on na założeniu, że **epoki literackie należą do dwóch podobnych sobie grup i występują po sobie naprzemiennie**.

Hasła epok:

CENTRUM ŚWIATA: CZŁOWIEK (ANTROPOCENTRYZM)

*W ściadze cz. 1
omawiamy te epoki!*

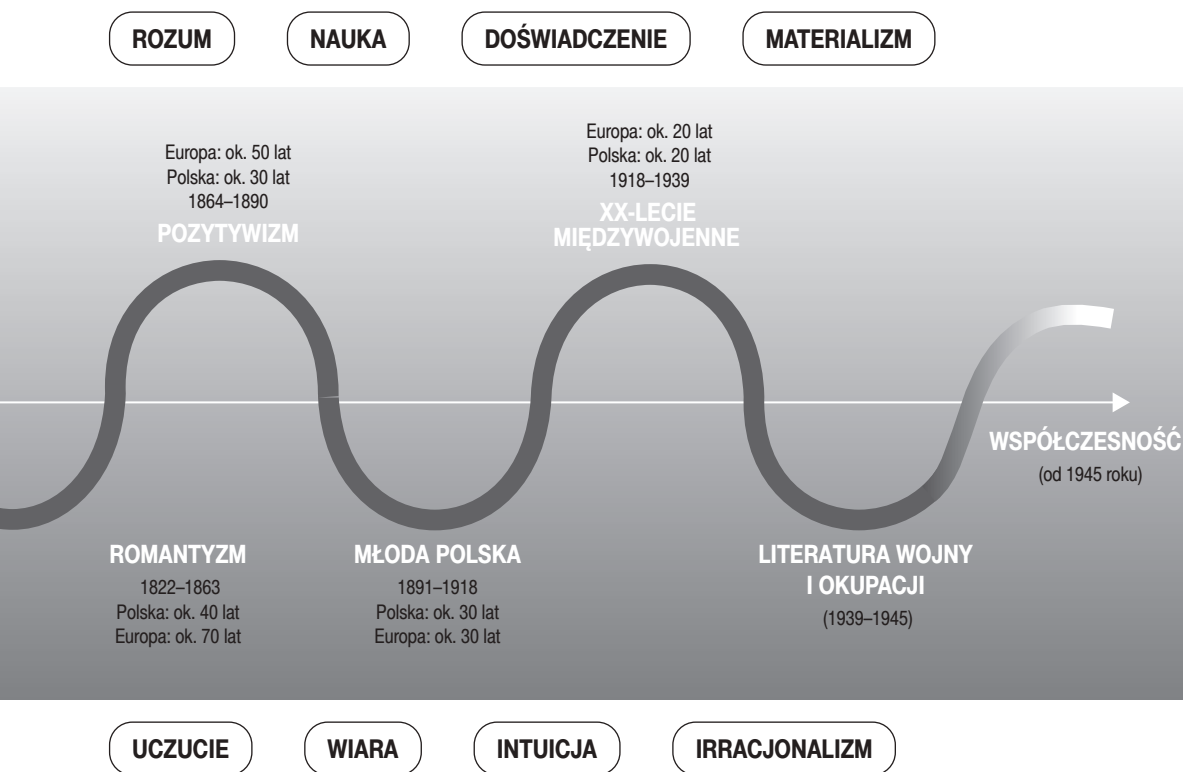
Hasła epok:

CENTRUM ŚWIATA: BÓG (TEOCENTRYZM)

Epoki znajdujące się na sinusoidzie nad osią schematu to tzw. **epoki jasne**. Są to: Antyk, Renesans, Oświecenie, Pozytywizm, Dwudziestolecie międzywojenne.

Epoki znajdujące się na sinusoidzie pod osią schematu to tzw. **epoki ciemne**. Są to: Średniowiecze, Barok, Romantyzm, Młoda Polska, Literatura wojny i okupacji.

W odniesieniu do Literatury współczesnej przebieg sinusoidy nie jest ustalony, ponieważ ta epoka nadal trwa.

WSTĘP

Przedstawiamy najnowszą odsłonę znanej i popularnej serii *Ściąga* dla uczniów szkół średnich, **dostosowaną do nowej podstawy programowej obowiązującej w liceum i technikum**. Seria jest w pełni zgodna z aktualnym programem i zawiera **omówienia wszystkich lektur i wierszy obowiązkowych z zakresu podstawowego**. Składa się z czterech części:

- *Ściąga cz. 1* – zawiera omówienia lektur i epok: Antyk, Średniowiecze, Renesans, Barok, Oświecenie.
- *Ściąga cz. 2* – zawiera omówienia lektur i epok: Romantyzm, Pozytywizm.
- *Ściąga cz. 3* – zawiera omówienia lektur i epok: Młoda Polska, Dwudziestolecie międzywojenne.
- *Ściąga cz. 4* – zawiera omówienia lektur i epok: Literatura wojny i okupacji, Literatura współczesna.

W każdej części znajdują się **dokładne omówienia epok literackich oraz opracowania lektur i wierszy**, w których uwzględniono streszczenia, charakterystyki bohaterów, wszystkie potrzebne zagadnienia dotyczące problematyki, a także informacje o budowie, gatunku i genezie dzieł.

W trosce o rzeczywistą przydatność serii w codziennej nauce książki uwzględniają **odpowiedzi na pytania najczęściej pojawiające się na testach i sprawdzianach!**

Pewniak
na teście

Wszystkie części serii napisane są **zrozumiałym, przystępnym językiem**, z dbałością o nacisk na najbardziej istotne wiadomości. **Nowoczesna szata graficzna** pozwala z łatwością zauważyć najważniejsze treści na stronie, doskonale porządkuje materiał i ułatwia korzystanie z książek. Nauka ze *Ściąga* jest szybka, łatwa i przyjemna.

Polecamy na co dzień każdemu licealiście już od pierwszej klasy!

Wydawnictwo GREG

Antyk

NAZWA EPOKI

Rozpoczynając dzieje kultury śródziemnomorskiej epokę nazywamy **Antykiem**. Nazwa ta wywodzi się z języka łacińskiego, w którym słowo *antiquus* oznacza „dawny”. Dzisiaj terminu „Antyk” używamy dla określenia starożytnej cywilizacji i kultury grecko-rzymskiej. Drugim, równorzędnym określeniem tych czasów jest Starożytność.

Pewniak
na teście

CHRONOLOGIA EPOKI (PODZIAŁ NA OKRESY)

Antyk to epoka w dziejach cywilizacji grecko-rzymskiej. **Za początek ery piśmiennej w cywilizacji greckiej przyjmuje się przełom wieków IX i VIII p.n.e.** Wcześniej tradycję i poezję przekazywano ustnie. Trudny do określenia jest natomiast moment końca epoki. Najczęściej przyjmuje się, że Antyk wygasł między IV a VI wiekiem naszej ery (n.e.). Umowną datą jest rok 476 n.e. Wówczas Rzym został zdobyty przez wojska germańskie pod wodzą Odoakra, tym samym upadło Cesarstwo Zachodniorzymskie. To, co wydarzyło się później, zaliczamy już do wczesnego Średniowiecza.

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

Podział Antyku grecko-rzymskiego

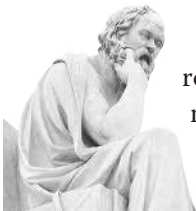
<p>okres archaiczny (VIII–VI wiek p.n.e.)</p>	<p>Wówczas tworzyli: Homer, Tyrteusz (autor elegii patriotycznych; od jego imienia wywodzi się nazwa liryki tyrtejskiej, czyli poezji, która skłania do walki o ojczyznę), Ezop (twórca bajek zwierzęcych), Anakreont (poeta, który układał pieśni będące pochwałą uczt i zabaw; takie utwory – pisane później np. przez Jana Kochanowskiego – nazywa się od imienia Greka anakreontykami), Safona (najwybitniejsza poetka świata antycznego).</p>
<p>okres klasyczny (V–IV wiek p.n.e.)</p>	<p>Czas, w którym tworzyli trzej wielcy greccy tragicy: Ajschylos, Sofokles (autor <i>Antygony</i> i <i>Króla Edypa</i>) i Eurypides. Działal wówczas słynny retor – Demostenes. Rozwijała się sztuka (wtedy tworzył rzeźbiarz Poliklet). Dlatego V w. p.n.e. określa się „złotym wiekiem” antycznej Grecji. Ustrój demokratyczny, w którym można się spierać, przekonywać do swoich racji, wpłynął na rozwój retoryki.</p>
<p>okres hellenistyczny (III–I wiek p.n.e.)</p>	<p>Tworzył wówczas między innymi Teokryt (autor sielanek, bukolik, tzn. utworów opisujących szczęśliwe życie pasterzy w Arkadii).</p>
<p>okres rzymski (I wiek p.n.e.)</p>	<p>Tworzyli wtedy najwybitniejsi rzymscy poeci: Horacy (autor pieśni i ód, także wierszowanego traktatu o poezji <i>List do Pizonów</i>), Owidiusz (autor poematu epickiego <i>Metamorfozy</i>), Wergiliusz (autor eposu pt. <i>Eneida</i>, czyli dalszego ciągu historii o wojnie trojańskiej; utwór ten opowiada o losach Eneasza, który opuszcza Troję po jej upadku i zakłada państwo na Półwyspie Apenińskim).</p>

Pewniak na teście

FILOZOFIA ANTYCZNA

Główne dziedziny filozofii to: **etyka** (dotyczy właściwego sposobu postępowania), **epistemologia** (nauka o tym, w jaki sposób poznajemy rzeczywistość), **metafizyka** (inaczej zwaną ontologią, ogólna teoria bytu, tzn. tego, co jest).

Najważniejszymi filozofami Starożytności byli:

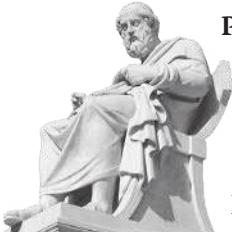

Sokrates (ok. 469–399 p.n.e.) – wprowadził pojęcie cnoty rozumianej jako doskonałość, mądrość, umiejętność panowania nad sobą, sprawiedliwość. Sokrates uważał, że **niemożliwe jest osiągnięcie ideału cnoty bez wiedzy, czyli mądrości**. Tylko wtedy człowiek może dążyć do dobra i sprawiedliwości. Filozof **nie pozostawił żadnych pism**. Jego poglądy zostały

przedstawione przez Platona (Sokrates jest głównym rozmówcą w platońskich dialogach). Posługiwał się specyficzną metodą dowodzenia – **przytaczał**

powszechnie przyjęte opinie po to, by wykazać, że nie odpowiadają one istocie rzeczy (przytaczał je z dystansem, dlatego mówimy o sokratejskiej ironii; Sokratesowi przypisujemy słowa: „Wiem, że nic nie wiem” – filozof był zatem przekonany, że ludzkie poznanie jest niepełne, ograniczone). Sokrates został skazany na śmierć (przez wypicie trucizny, cykuty) za rzekomą demoralizację młodzieży.

Pewniak na teście

Platon (ok. 423/427–347 p.n.e.) – był uczniem Sokratesa.

Uważał, że **świat, w którym żyjemy, który postrzegamy za pomocą zmysłów, jest odbiciem świata idei**. Każdy przedmiot, każdy element świata doczesnego ma więc swój idealny pierwowzór (tzn. np. „koniowość” stwarza konia, czyni go tym, czym on jest; w koniach, które możemy zobaczyć, „koniowość” nie występuje jednak w sposób czysty – zwierzęta te mogą być bowiem różnie umaszczone, różnić się między sobą wielkością itp.). **Człowiek powinien zbliżyć się do ideału i w tym znajdować szczęście oraz cel życia. Platon uważał, że do prawdy można zbliżyć się tylko poprzez dialog**, dlatego jego dzieła mają taką właśnie formę. Najważniejsze z nich to *Uczta* (stąd pochodzi pojęcie „miłości platońskiej”, tzn. takiej, która poszukuje piękna, lecz nie wikała się w zmysłowość), *Fedon* (dialog o nieśmiertelności duszy), *Fajdros*, *Protagoras* (dialog o cnocie, która – zdaniem Platona – ma charakter obiektywny, nie jest tym, co tylko użyteczne) i *Państwo* (utwór o idealnym ustroju). W dialogach platońskich zwykle jeden z uczestników rozmowy – Sokrates – pełni rolę mistrza, który stara się poprowadzić ucznia ku właściwym wnioskom.

Pewniak na teście

Platon spierał się z sofistami, których interesowała nie tyle prawda, co umiejętność przekonywania, że coś jest prawdziwe (ta umiejętność to retoryka).

Pewniak na teście

Arystoteles (384–322 p.n.e.) – był uczniem Platona. Wprowadził do filozofii pojęcie *eudajmonii*, czyli ostatecznego ideału

szczęścia, który osiągnąć powinien każdy człowiek. Arystoteles twierdził, że **szczęście może dać jedynie praktyczne czynienie dobra, życie w cnocie i prawości** (jest to bowiem życie w zgodzie z samym sobą, a ściślej: z własną istotą, formą; forma ma charakter rozumny i potencjalny, powinna być potwierdzana w naszym działaniu). Arystoteles napisał także *Poetykę* (traktat o poezji). Arystoteles odrzucił platońską naukę o ideach. Element formujący był dla Arystotelesa nieodłączny od materii (tzn. istniejący „tu i teraz”).

Pewniak na teście

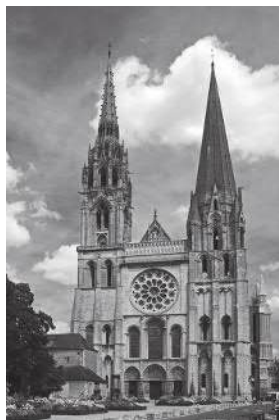
ZAPAMIĘTAJ!

Pewniak
na teście

Teologia – dziedzina wiedzy, która bada naturę Boga oraz Jego relacje ze światem i ludźmi.

SZTUKA ŚREDNIOWIECZA

W architekturze Średniowiecza **dominowały dwa style** – początkowo styl romański, a w późnym Średniowieczu styl gotycki.

Architektura romańska

XI–XII wiek

masywna, prosta bryła budynku

niewielkie, wąskie, wysoko położone okna

skromne zdobnictwo, niewiele ozdób, prostota

Architektura gotycka

XIII–XVI wiek

strzelista, smukła, wysoka bryła budynku

duże okna, witraże okienne

bogate zdobnictwo, dużo ozdób, kunsztowność i szczegółowość

Pewniak
na teście

Sztuka średniowieczna (zarówno literatura, jak i malarstwo i rzeźba) pełna była **symboli i alegorii**, od których zrozumienia przez odbiorcę zależała możliwość właściwej interpretacji. Był to pewien **kod kulturowy znany odbiorcom w całej chrześcijańskiej Europie**, stanowiący integralną część średniowiecznego uniwersalizmu. **Dwoma podstawowymi symbolami były krzyż i miecz** – Średniowiecze jest nawet określane jako „epoka krzyża i miecza”. Krzyż oznaczał władzę duchową, czyli Kościół, a miecz władzę świecką, czyli króla. Zakres tych władz w Średniowieczu nie był rozdzielony i obie wpływały na siebie wzajemnie – uważano, że władza królewska pochodzi od Boga, dlatego wybór króla musiał być usankcjonowany przez Kościół, a z kolei sztuka tworzona przez świeckich artystów poświęcana była Bogu i sprawom

Pewniak
na teście

religijnym. Powstawały zakony rycerskie, których członkowie byli jednocześnie zakonnikami i rycerzami, a ich celem była walka zbrojna z niewiernymi (np. joannici, templariusze).

Pewniak na teście

Szerokie zastosowanie symboli widoczne było szczególnie w malarstwie, np. na obrazie Hansa Memlinga *Śąd Ostateczny*:

Pewniak na teście

- **tecza** – symbol biblijny, oznacza przymierze pomiędzy Bogiem a ludźmi,
- **lilia** – symbolizuje niewinność, tu odnosi się do niewinnej męki i śmierci Chrystusa; może też oznaczać miłosierdzie,
- **miecz** – symbolizuje sprawiedliwość, ale też karę,
- **waga** – symbolizuje sprawiedliwy sąd,
- **ludzie po prawej stronie** – są spokojni, niektórzy się modlą, wszyscy podążają do Królestwa Niebieskiego; to dusze zbawione,
- **ludzie po lewej stronie** – przerażeni, spadają w ogień; to dusze potępione,
- **czerwony płaszcz Chrystusa** – czerwień to kolor symbolizujący władzę królewską,
- **złota kula pod nogami Chrystusa** – symbolizuje Ziemię poddaną władzy Chrystusa.

Pewniak na teście

Pod koniec Średniowiecza Johannes Gutenberg wynalazł ruchomą czcionkę drukarską (1450), co pozwoliło na dynamiczny rozwój czytelnictwa w kolejnych epokach. Do tego czasu **średniowieczne książki były przepisywane ręcznie** (zajmowali się tym kopiści, zazwyczaj zakonnicy, gdyż potrafili czytać i pisać) i bardzo drogie. Najpiękniejsze z nich ozdabiano bardzo szczegółowymi, kolorowymi ilustracjami i ornamentami – było to tzw. iluminatorstwo.

Pewniak na teście

Piętnastowieczny, bogato iluminowany manuskrypt własności angielskiego króla Edwarda IV; ilustracja przedstawia autora książki, Wincenta z Beauvais

ZAPAMIĘTAJ!

Skąpiec jest przykładem **komedii charakterów**; główny bohater to postać podporządkowana jednej cesze – bezgranicznej chciwości. Ona kieruje jego czynami i określa stosunki z otoczeniem.

Wymowa komedii ma charakter satyryczny – Moliere szydzi z niepomowanej żądzy pieniędzy. Skąpstwo Harpagona zostało wyolbrzymione do tego stopnia, że przybrało karykaturalny charakter.

W *Skąpcu* obecne są także wszystkie rodzaje komizmu: słowny, postaci i sytuacyjny.

Pewniak na teście

komizm postaci (charakterologiczny)

Harpagon jako karykatura skąpca, który przy całym swym sprycie i bezwzględności łatwo daje się oszukać komplementami (Frozyna) i potakiwaniem (Walery).

Pewniak na teście

komizm sytuacji (sytuacyjny)

Na przykład spotkanie Harpagona (lichwiarza) z Kleantem (jego klientem); rozmowa Harpagona z Walerym, w której pierwszy mówi o szkatułce, a drugi o Elizie.

Pewniak na teście

komizm słowny (językowy)

Rozmowy Harpagona z Kleantem i Elizą, wyrażające jedynie pozorowane zainteresowanie dziećmi; krótkie, celne i złośliwe odpowiedzi Strzałki; spis przedmiotów sporządzony przez lichwiarza jako załącznik do umowy pożyczkowej.

Jan Andrzej Morsztyn

BIOGRAFIA

Jan Andrzej Morsztyn urodził się w **1621 roku** w Wiśniczu. Pochodził z zamożnej rodziny mieszczańskiej. Morsztynowie byli arianami. Pisarz przyjął katolicyzm, ale nigdy nie zerwał związków z dawnymi współwyznawcami. Kształcił się w Holandii (Lejda), podróżował po Francji i Włoszech. W 1646 roku nawiązał kontakt z dworem królewskim Władysława IV, później Marii Ludwiki i Jana Kazimierza. Jako zręczny dyplomata brał udział w licznych misjach poselskich – był w Szwecji, w Wiedniu i we Frankfurcie. W 1681 roku oskarżony o zdradę stanu uciekł do Francji (przybrał tam nazwisko hrabiego de Chateauvillain), gdzie zmarł w **1693 roku**. Jest reprezentantem nurtu poezji dworskiej, a jego twórczość poświęcona jest przede wszystkim miłości i relacjom międzyludzkim.

Pewniak na teście

Do tejże (Oczy twe nie są oczy...)

- Rodzaj literacki: **liryka**
- Gatunek literacki: **erotyk**

Wiersz jest **dworskim komplementem** podkreślającym urodę dziewczyny. To typowo barokowy, **oparty na hiperboli koncept**. **Części ciała zestawione są ze zjawiskami przyrody. Oczy to słońca, usta – koral, piersi zaś nieba surowy kształt.** Podmiot liryczny uwrażliwiony jest na doznania zmysłowe (**sensualizm**). Uroda kobiety postrzegana jest wielostronnie, w perspektywie blasku, koloru, kształtu. Poeta posługuje się porównaniem zaprzeczonym.

Do trupa

- Rodzaj literacki: **liryka**
- Gatunek literacki: **sonet**

Sonet *Do trupa* oparty jest na pomyśle, czyli koncepcie, polegającym na zestawieniu stanu emocjonalnego osoby żyjącej z sytuacją trupa. Wiersz jest **monologiem wygłaszanym przez człowieka zakochanego**.

Pewniak
na teście

Utwór, zgodnie z regułą budowy sonetu włoskiego, można podzielić na dwie części. W opisowej części pierwszej, obejmującej dwie pierwsze zwrotki (czterowersowe), podmiot liryczny mówi o podobieństwach między zakochanym a zmarłym, porównując ich do siebie. *Leżysz zabity i jam też zabity, / Ty – strzałą śmierci, ja – strzałą miłości.* Oprócz tego obaj są bladzi, pozbawieni rumieńców (*Ty krwie, ja w sobie nie mam rumianości*), bezrozumni, skrępowani i wtrąceni w ciemność: *Tyś na twarz suknem żalobnym nakryty, / Jam zawarł zmysły w okropnej ciemności.*

Pewniak
na teście

Druga część sonetu (dwie tercyny, tzn. strofy trójwersowe) to już wyliczenie różnic i oparta na nich refleksja. Okazuje się bowiem, że trup milczy, a podmiot liryczny może się skarżyć (*a mój język kwili*); trup niczego już nie czuje, podmiot liryczny *cierpi ból srodze*; trup jest zimny, podmiot liryczny płonie wewnętrznym ogniem. W końcu trup stanie się kiedyś prochem, żyjący i cierpiący młodzieniec zaś żywiółem *wiecznych (...)* *ogniów*.

Pewniak
na teście

Długie wyliczenie potrzebne jest Morsztynowi, by stopniować napięcie. Od pozbawionego życia, martwego ciała dochodzi do żywiółu – rozpalonego żądźkami i namiętnościami, które można porównać tylko do ognia. **Paradoksy i kontrasty** zawarte w tym wierszu mają dowieść zdumionemu czytelnikowi, że trup znajduje się w o wiele korzystniejszej sytuacji niż człowiek nieszczęśliwie zakochany.

Pewniak
na teście

abstrakcja, wzniosłe pojęcie – na co wskazuje początkowa apostrofa: *Święta miłości kochanej ojczyzny...* W wierszu panuje nastrój powagi i wzniosłości. Utwór można traktować jako wyznanie liryczne o zabarwieniu patriotycznym, przedmiotem wzniosłych uczuć jest ojczyzna.

ZAPAMIĘTAJ!

Pewniak
na teście

Hymn – utwór liryczny wywodzący się z tradycji starożytnej. Charakteryzuje się podniosłym, patetycznym nastrojem. Jego tematem jest wysławianie zalet znanych i sławnych osób, bóstw, Boga lub opiewanie wzniosłych idei bądź wartości (patriotyzmu, wiary, narodu itp.).

Pewniak
na teście

Wiersz jest poświęcony obowiązkom obywatela wobec własnego kraju. Ojczyzna, dająca swoim mieszkańcom poczucie wspólnoty i braterstwa, jest dobrem najwyższym, które zasługuje na solidarną ochronę. Służba krajowi należy więc do nadrzędnych powinności ludzi uczciwych (*umysłów pocziwych*). Z powodu poruszanej tematyki utwór był oficjalną pieśnią Szkoły Rycerskiej. Jednak mimo osadzenia w konkretnym kontekście historycznym wiersz można uznać za utwór uniwersalny, gdyż jego przesłanie i zawarta w nim wizja patriotyzmu są aktualne w każdym momencie dziejowym i w każdej chwili zagrożenia dla państwa.

Pewniak
na teście

Aby zasłużyć na miano człowieka godnego szacunku, należy cenić dobro ojczyzny wyżej niż sprawy prywatne. Wyznacznikiem patriotyzmu jest zdolność do ponoszenia ofiar i znoszenia cierpień dla własnego kraju: rany (*kalectwo*), niewola (*pęta*), śmierć (*zjadłe (...) trucizny*). Rodzaj cierpień, które dobry obywatel zgadza się znieść dla ojczyzny, wskazuje, że poeta najwyżej cenił służbę żołnierską – symbol ofiarowania życia za kraj. Dlatego blizny szpecące ciało (po ranach zadanych w walce) dają zarazem świadectwo pięknego ducha (*kształcisz kalectwo przez chwalebne blizny*). Poświęcenie dla ojczyzny jest nie tylko obowiązkiem, ale i zaszczytem, należy być dla niej gotowym na wszystko, łącznie z oddaniem życia (*Byle cię można wspomóc, byle wspierać, / Nie żał żyć w nędzy, nie żał i umierać*).

Pewniak
na teście

Poeta, który pisał swój wiersz w okresie między pierwszym a drugim rozbiorem Polski, rozpaczliwie **stara się natchnąć czytelników duchem patriotyzmu, o którym zapomniano z powodu prywatnych waśni rządzących (szlachty i magnaterii)**. Egoizm i pycha obywateli doprowadziły ojczyznę na skraj przepaści. Ratunek w postaci Konstytucji 3 maja przyszedł niestety za późno.

Podmiot liryczny jest pewien, że prawdziwy patriotyzm polega na rezygnacji z osobistych korzyści i wygod w imię wspólnego dobra. Patos i wzruszający ton wypowiedzi lirycznej służy podkreśleniu wagi tematu.

Satyry

Wydane w dwóch księgach (w roku 1779 i 1784) satyry Krasickiego obnażają i ośmieszają liczne wady społeczeństwa polskiego: pijaństwo, skłonność do hazardu, zacofanie i ciemnotę szlachty, brak krytycyzmu w stosunku do przejmowanej obcej kultury.

ZAPAMIĘTAJ!

Satyra – jest utworem synkretycznym, posiadającym cechy epiki oraz liryki; za cel stawia sobie piętnowanie i ośmieszanie ludzkich przywar, wad, zachowań, a także obyczajów, polityki, konkretnych stanowisk, grup społecznych, idei, zjawisk lub stosunków społecznych. Posługuje się komicznym wyolbrzymieniem oraz ironią. Ukazuje świat w krzywym zwierciadle, choć nie daje gotowych rozwiązań.

CECHY GATUNKOWE SATYRY

- karykaturalność postaci, deformacja przedstawionej rzeczywistości w celu wyjaskrawienia zjawisk negatywnych;
- typowość, uogólnienie osób i zjawisk;
- ośmieszanie, negacja zjawisk i postaw;
- brak postawy mędrca i sędziego, tylko wzór ironicznego nauczyciela proponującego umiar i rozwagę;
- bezimienna krytyka wad;
- wykorzystanie różnych typów komizmu (sytuacyjny, słowny, postaci), ironii i groteski;
- poruszanie aktualnych tematów społecznych, politycznych, obyczajowych;
- zakończenie puentą, będącą wnioskiem i mającą skłonić do zastanowienia.

Do króla

- Gatunek literacki: **satyra** (gatunek synkretyczny)

Jest to satyra **dedykacyjna, pozornie sprzeczna z założeniami gatunku**. Satyra powinna ośmieszać, atakować opisywane osoby lub ich postęпки i cechy charakteru. Utwór *Do króla*, przy pobieżnym odczytaniu, może zostać uznany za **atak na króla Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz krytykę sposobu, w jaki rządzi państwem. Podmiotem lirycznym jest typowy osiemnastowieczny Sarmata, szlachcic niechętny królowi i wszelkim reformom Rzeczypospolitej**. Stawia królowi pięć kardynalnych zarzutów, pokrywających

Skuteczna nauka – najlepsze wyniki!

Nowa **ŚCIĄGA** dla nowej szkoły średniej!

Obejmuje **wszystkie lektury obowiązkowe z zakresu podstawowego**, które będą wymagane na sprawdzianach oraz na maturze z języka polskiego. Każda z lektur została dokładnie omówiona, opracowanie zawiera streszczenia i problematykę, spis bohaterów, a całość uzupełniają notki biograficzne autorów. Ponadto zamieszczono analizy i interpretacje wymaganych na języku polskim wierszy oraz omówiono cechy charakterystyczne każdej epoki literackiej.

W części pierwszej, zgodnie z programem szkolnym, omówiono epoki od Antyku po Oświecenie.

Opracowania zawierają **odpowiedzi na pytania** z podręczników i pytania ze sprawdzianów!

ISBN 978-83-7517-936-1

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl